

Verzoening

Zondagmorgen 7 juli 2024, ds. Eibert Kok, Sint-Catharijnekerk

Lezing: Genesis 45: 1-15

Verzoening, dat is het thema wat we met elkaar als voorbereidingsgroep gekozen hebben voor vandaag. Dat is een thema dat vaker in de kerk aan de orde is, sterker nog, het is een centraal thema in ons christelijk geloof.

Verzoening, het is een geschenk en een opdracht, een gave en een opgave, die we telkens weer aanreikt krijgen. En het is hard nodig, in onze samenleving, in de politiek, wereldwijd om daar meer werk van te maken, want polarisatie, verwijdering van elkaar, lijkt te groeien. Er ontstaan muren tussen mensen, diepe kloven soms, en veel van wat gezegd en gedaan wordt lijkt alleen maar de bedoeling te hebben om die kloven tussen mensen groter te maken. Terwijl God juist naar ons toekomt, zijn hand uitsteekt, verbinding probeert te leggen, en niets liever wil dan dat mensen op diezelfde manier in het leven staan, als Hij, als beeld dragers van Hem.

Ook in het Bijbelgedeelte van vandaag is sprake van mensen die uit elkaar gedreven zijn, die daar zelf mede schuldig aan zijn, en dan komt er zo'n punt waarop je je afvraagt: hoe zal het nu verder gaan?

Zal die splitsing, die verwijdering die er ontstaan is, waardoor er zoveel kapot gemaakt is, zich doorzetten en misschien wel erger worden? Dat kan zomaar, heel gemakkelijk. En we zien het om ons heen gebeuren: mensen die vastzitten in wat ooit fout gegaan is en daarin volharden. 'Daar is het laatste woord nog niet over gesproken' riep hij nog. En daarna hebben ze elkaar nooit meer aangekeken. Of zal er iemand zijn die de moed heeft om de impasse te doorbereken en de hand te reiken naar de andere kant van de kloof, die de moed heeft de ander tegemoet te komen, om tot verzoening te komen?

Daarin maken wij als mensen bewust of onbewust telkens keuzes, keuzes die ons bij elkaar kunnen brengen en keuzes die ons uit elkaar kunnen drijven. Welke weg kiezen wij?

Het Bijbelverhaal houdt ons een spiegel voor. Het is het voor velen van ons een bekend verhaal, van Jozef, de lievelingszoon van zijn vader Jakob, die door zijn vader ongelofelijk wordt voorgetrokken en daardoor steeds meer gehaat wordt door zijn broers. Als ze de kans krijgen om hun broer Jozef uit hun leven te laten verdwijnen, doen ze het.

Ze verkopen hem als slaaf naar Egypte en vertellen hun vader dat Jozef waarschijnlijk opgegeten is door een wild beest.

Jozef maakt in Egypte van alles mee. Hij werkt eerst als slaaf, komt vervolgens in de gevangenis terecht, maar omdat hij een droom van de farao, de koning van Egypte, goed weet uit te leggen en de farao goede raad weet te geven, brengt hij het tot onderkoning van Egypte. In Egypte zijn ze dankzij Jozef goed voorbereid op de hongersnood die gaat komen: er ligt genoeg eten opgeslagen voor de magere jaren.

Maar in Israël, bij zijn vader en broers, is er honger. Die honger drijft de zonen van Jakob naar Egypte, want daar is wel eten te koop, zo hebben ze gehoord. Zo komen de broers van Jozef oog in oog met hem te staan, maar zij herkennen hem vanzelfsprekend niet. Jozef gaat zijn broers testen. Zijn ze nog steeds zo als vroeger?

Bij de voorbereiding vroegen we ons af: Maakt Jozef hier niet misbruik van zijn machtspositie, nu de rollen tussen hem en zijn broers zijn omgekeerd?

Eén broer ontbreekt in Egypte. Benjamin, de jongste, is na de verdwijning van Jozef nu het oogappeltje van vader Jakob. Daarom wilde hij Benjamin ook niet mee laten gaan naar Egypte. Maar Jozef stelt nu de broers op de proef. Hij geeft hen de opdracht om terug te gaan naar hun vader Jakob, en dan opnieuw naar Egypte te komen mét Benjamin. Vader Jakob wil dat eerst niet, maar hij moet Benjamin wel laten gaan als er weer niets te eten is in Israël.

Jozef ontvangt hen dan royaal en laat hen overladen met voedsel weer teruggaan. Maar intussen heeft hij wel zijn kostbare beker laten verstoppen in de zak met voedsel van Benjamin, zodat het lijkt alsof Benjamin die beker gestolen heeft. Benjamin wordt betrapt bij een controle. Dus Benjamin is de klos. De anderen mogen vertrekken, maar Benjamin moet de cel in.

Dit is de test die Jozef uitvoert. Zullen ze, net als bij hem jaren geleden, kiezen voor zichzelf en hun jongere broer laten barsten, of zullen ze het voor Benjamin opnemen?

Jozef test hoe het nu staat met de broederschap. Nemen ze het voor elkaar op, ja of nee? Zijn zijn broers veranderd? Hebben ze zich afgekeerd van hun kwade manier van leven? Al dat oude komt weer boven, bij hem en bij zijn broers, de schuld en de pijn, de littekens. En inderdaad, broer Juda, de schurk van toen, neemt het nu helemaal op voor Benjamin. Neem mij in plaats van hem! Dit kan ik mijn vader niet aandoen ...

Dit is het moment waarop Jozef heeft gewacht. Hierom heeft Jozef deze test gedaan. Het leek wel het wrede spel van een rancuneus man, die wraak wilde nemen, zoete wraak voor wat hem was aangedaan. Dat zou de pijn niet verminderen, maar de pijn en de kloof alleen maar groter maken. Jozef wil weten hoe het met de broederliefde staat.

Als hij dat weet, kiest hij voor de verzoening en de toenadering. Dan is het moment daar dat hij zich bekend maakt: 'Ik ben het, Jozef! Leeft mijn vader nog?'

Hij barst in tranen uit. Er wordt veel gehuild in dit Bijbelverhaal. Tranen omdat iets te mooi is. Zij waren elkaars gevangenen geweest, gevangen in pijn, verdriet en schuld. Maar nu komt de ontkenning. Jozef wil zijn broers niet verliezen, hij wil ze winnen. Eindelijk de schaamte en de schuld voorbij, en ruimte voor verzoening. De broers zijn verlamd van schrik. Wat gaat Jozef met hen doen? Vergelding, wraak?

Maar Jozef wil toenadering: kom toch dichterbij. Wees niet bang en maak jezelf geen verwijten. Laat het niet langer tussen ons in staan. Want God heeft mij voor jullie uit gestuurd om jullie leven te redden. Hoe komt Jozef daarbij? God heeft Jozef toch niet verkocht, dat hebben zijn broers toch gedaan? Jazeker. Dat hebben zijn broers gedaan.

Maar, vindt Jozef, dat is niet het laatste woord. Zonder de schuld weg te moffelen en de pijn te ontkennen, ziet Jozef ook dat er in die vloek een zegen ligt.

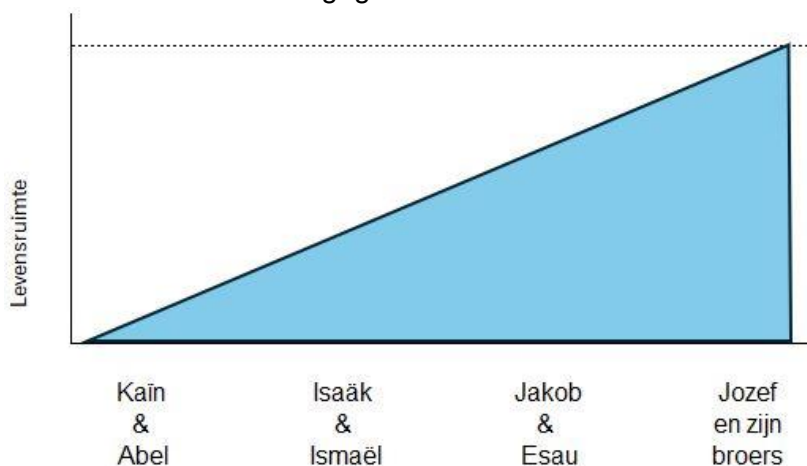
Het kwade wordt ten goede gekeerd. Als een geschenk uit de hemel. Dat is de overtuiging die bij Jozef begint te groeien. Hij had zich misschien allang verzoend met zijn situatie, maar beseft nu dat dit het moment is om iets góeds te doen. Ik heb jullie het nodige aangedaan, jullie hebben mij het nodige aangedaan, maar laat dat alsjeblieft overstraald worden door de goedheid van God. Kies niet voor verharding en verwijdering, kies niet voor een manier van leven die mensen uit elkaar drijft, maar kies voor de weg van de toenadering, van de verzoening, voor het bouwen van bruggen in plaats van muren en kloven. God heeft mij voor jullie uit gestuurd om jullie leven te redden.

Niet het lot is in dit leven beslissend, maar ook hoe je het tegemoet treedt, wat je er zelf van maakt, hoe je ernaar kijkt, hoe je ermee omgaat. Uit wat wij doen, weeft God zijn plan. Het is én én.

Het is wat ons toevalt, en het is wat wij er van maken. Kiezen we voor de kloof, of voor het overbruggen van de kloof? Jozef kiest het laatste. Hij kiest voor Gods licht, en in dat licht zoekt hij de toenadering, de verzoening, de verbinding.

God kiest voor de verbinding, de toenadering, voor het overbruggen van de kloof, voor ruimte om te leven, voor vrede.

Dat is een geschenk dat we uit Gods hand krijgen, én het is een opdracht om ook in dat licht en vanuit dat licht te leven, als mensen die zoeken naar verbinding, toenadering, verzoening. Jezus is ons daarin voorgedaan.

Het is mooi om te zien hoe zich dat in het Bijbelboek Genesis ontwikkelt. Iemand heeft Genesis het boek van de broedertwist genoemd. Dat is een thema dat meermalen terugkomt. Het begint bij Kaïn en Abel die elkaar die niet willen aankijken. Het verhaal loopt uit op broedermoord. Dan hebben we Isaäk en Ismaël, de twee zonen van Abraham. Ook dat loopt uit op ruzie, waarbij de wegen zich helemaal scheiden. Dan hebben we Jakob en Esau, de twee zonen van Isaäk, die ook uit elkaar gaan, maar waar later toch een ontmoeting en een verzoening plaatsvindt. Maar ondanks die verzoening gaan ze toch gescheiden verder. Tenslotte de zonen van Jakob: Jozef en zijn broers. Een vreselijke kloof, maar dan het verhaal van vandaag: verzoening, echte verzoening, én, daarna samen verder. Zo laat het boek Genesis ons dit zien: hoe meer ruimte je geeft aan verzoening (en minder aan wrok en verwijdering), hoe meer levensruimte je mag ervaren in het leven! Klaas Jut (werkgroep Andersoortige diensten) heeft het hier mooi in schema gezet.

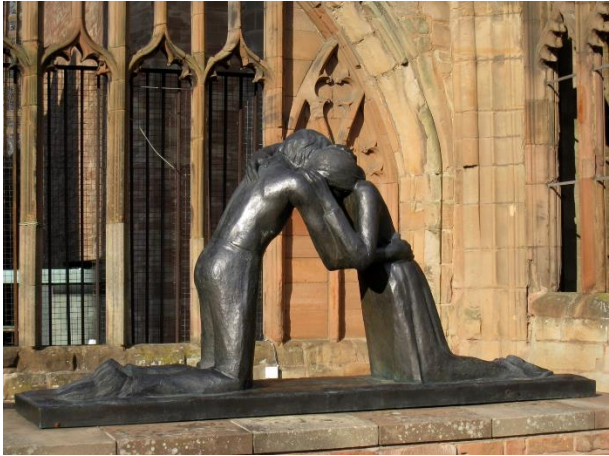

We gaan naar de kathedraal van Coventry, in Engeland.

Op 14 november 1940 werd Coventry gebombardeerd door Duitse vliegtuigen. De schade en het aantal slachtoffers was groot. Na de oorlog is er bewust voor gekozen om de kerk niet te herbouwen in oude luister, waarbij de schade nauwelijks meer zichtbaar zou zijn. Er werd een nieuwe kerk naast gebouwd. De resten van de oude bleven staan als herinnering aan wat gebeurd was. Niet om de kloof en de vijandschap te blijven koesteren, maar juist als opdracht om toenadering en verzoening te zoeken.

Van overgebleven materialen werd een kruis gemaakt, zoals dit kruis van verkoolde balken. Het kruis dat verzoening predikt. Er werd contact gezocht met andere verwoeste steden, ook met steden van de vijand. Zo ontstond het Coventry beraad, waar ontmoetingen plaatsvonden tussen vroegere vijanden om tot verzoening te komen.

Dit beeld staat daar in Coventry.

In Nederland is bijvoorbeeld de Laurenskerk in Rotterdam bij dat Coventry beraad aangesloten. En elke vrijdag wordt er gebeden, in veel van die plaatsen, om vrede en verzoening.

Zo zoekt God contact met mensen, met ons. Samen verder. Daar draait het om. Samen! Verbinding zoeken. God en mens. Mensen samen. In Gods licht. Het verhaal van Jozef stelt ons voor de vraag: Wat zal het laatste woord zijn?

Wraak en haatgevoelens, verongelijkheid en vijandschap? Verhinderen ze niet de weg naar morgen? Beperken ze ons niet om echt mens te zijn? Wraak, haat, verongelijkheid, vijandschap, ze maken de ruimte om te leven klein.

Is niet verzoening waar het op aankomt? Daarnaar te streven, daarvoor te leven?